

Каплуновський І.А.,
студент 6 курсу, 4 групи, Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

КРИМІНАЛЬНА СУБКУЛЬТУРА В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Ключові слова: засуджені, субкультура, місця позбавлення волі, кримінальне середовище.

Анотація. У тезах розглянуто поняття кримінальної субкультури в установах виконання покарання. Охарактеризовано структуру кримінальної субкультури засуджених до позбавлення волі.

Ключевые слова: осужденные, субкультура, места лишения свободы, криминальная среда.

Аннотация. В тезисах рассмотрено понятие криминальной субкультуры в учреждениях исполнения наказания. Охарактеризована структура криминальной субкультуры осужденных к лишению свободы.

Summary. In theses examined the conception of criminal subculture in penal institutions. The structure of the criminal subculture of those sentenced to imprisonment is characterized.

Key words: convicts, subculture, places of imprisonment, criminal environment

Чинники злочинності в установах виконання покарань пов'язані із самою суттю такого покарання, як позбавлення волі, коли людина потрапляє в замкнуте середовище, де засуджені живуть за певними правилами, порушення яких може привести до позбавлення життя.

У виправних установах засуджені потрапляють під вплив професійних злочинців, унаслідок чого багато хто з них засвоює певні моделі поведінки, включається в групи з негативною суспільною мотивацією, налагоджує певні зв'язки із закоренілими злочинцями, які підтримуються й після звільнення з місць позбавлення волі. Місця позбавлення волі вважаються академією злочинного світу. Вона підтримує та зберігає традиції, кримінальну субкультуру,

встановлює ієрархію, виконує функцію школи для молодих злочинців і курси підвищення кваліфікації для професійних злодіїв.

Теоретичною базою вивчення кримінальної субкультури стали наукові дослідження, викладені в працях В. М. Анісімкова, Ю. М. Антоняна, М. Н. Гернета, А. І. Гурова, О. М. Джужи, М. П. Журавльова, А. І. Зубкова, І. І. Карпеця, С. І. Кузьміна, С. Я. Лейкіної, С. Ю. Лукашевича, В. І. Монахова, А. Д. Мордвинова, М. А. Корсакевича, В. В. Корчинського, В. Ф. Пирожкова, А. В. Потоцького, Н. А. Стручкова, Г. Ф. Хохрякова, І. В. Шмарова, Н. М. Якушина та ін.

На думку В. Фокса, кримінальна субкультура це середовище, в якому «людина розвивається в групі собі подібних чи зграї, члени якої мають стійку систему цінностей, що відрізняється від загальноприйнятої». В даному визначенні не зовсім чітко визначено важливу ознаку кримінальної субкультури - асоціальну орієнтацію системи псевдоцінностей, спрямовану на вираження явної неповаги до суспільства, ведення паразитичного способу життя [1].

Ю. К. Александров зазначає, що «це образ життєдіяльності осіб, що об'єдналися в кримінальні групи і притримуються певних законів і традицій». Автор наголошує на тому, що асоціальні групи характеризуються розмитістю моральних норм, жорстокістю, втратою загальнолюдських якостей – жалості, співчуття тощо, ставовою розпустою, низьким рівнем розвитку [2, с. 8].

О. В. Шкуратенко розуміє під кримінальною субкультурою найнижчий, найнебезпечніший щабель у структурі субкультур [3, с. 139]. У свою чергу Т. Селлін пропонує визначити «кримінальну субкультуру як середовище, в якому людина розвивається в групі собі подібних чи зграї, члени якої мають стійку систему цінностей, що відрізняється від загальноприйнятої» [4, с. 297].

Теорія субкультури широко застосовується під час вивчення рецидивної та професійної злочинності, особливо в пенітенціарній кримінології – під час вивчення злочинності в місцях позбавлення волі. Вважається, що основним чинником, який детермінує злочинність у виправних колоніях, є саме асоціальна субкультура засуджених: більшість злочинів пов'язані або з порушенням норм співтовариства засуджених, або з прагненням входити в співтовариство чи підвищити свій статус у ньому [5, с. 131].

Специфічність субкультури визначається унікальністю взаємозв'язаних чинників, притаманних повною мірою тільки покаранню у вигляді позбавлення волі, а саме: примусовою ізоляцією засуджених, як правило, схильних до порушення громадських норм і правил; входженням засуджених в одностатеві групи на зрівняльних началах; жорсткою регламентацією поведінки в усіх сферах життєдіяльності [6, с. 54].

І. М. Мацкевич підкреслює, що кримінальна субкультура в місцях позбавлення волі – це невидима, ретельно приховувана від адміністрації життєдіяльність засуджених, що складається під час їх тривалого спілкування під впливом специфічних умов місць позбавлення волі. Вона характеризується наявністю у засуджених особливої структури міжособистісних взаємовідносин, складної системи неформальних норм (звичаїв, традицій), що регулюють їхню поведінку, і способів досягнення певної мети. Вона формується і функціонує в обстановці складних суперечностей серед основних її носіїв (лідерів і «авторитетів» злочинного середовища), часом жорстокої боротьби між ними за краще, привілейоване існування в умовах примусової ізоляції [7].

Д. О. Александров підкреслює: передусім треба зазначити, що більшості ув'язнених притаманні специфічні емоційні стани – недовірливість, підозрілість, тривожність, дратівливість, збудливість, агресивність, а також пригніченість, почуття власної неповноцінності тощо. Це спричинено такими чинниками: 1) ізоляція від суспільства і розміщення у замкненому середовищі; 2) тотальна регламентація життєдіяльності та наявність жорстких санкцій за порушення і офіційних приписів, і неформальних норм та правил поведінки. Отже, кожна особа перебуває під подвійним контролем – адміністрації та мікросередовища засуджених, причому уявлення про «правильну поведінку» у них можуть бути діаметрально протилежними; 3) обмеження у задоволенні потреб, насамперед біологічних, та примусове втягнення до одностатевих соціальних груп [8, с. 18].

Протиріччя розвитку суспільства, поряд із згаданими вище основними сферами життєдіяльності, виявляються і в організації протидії злочинності, в правовому, технічному її забезпеченні [9; 10].

Таким чином, кримінальна субкультура – об'єктивне явище, що перебуває в складному взаємозв'язку з культурою суспільства, соціальними процесами, що відбуваються в нашому суспільстві. На поширення кримінальної субкультури безпосередньо впливає динаміка поширення злочинності в країні, зміни її характеру й основних кримінологічних показників.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Фокс В. Введение в криминологию. М.: Прогресс, 1980. С.143.
2. Александров Ю. К. Очерки криминальной субкультуры. М. : “Права человека”, 2001. 152 с.
3. Шкурятенко О. В. Сучасні інтерпретації поняття кримінальної субкультури. Юридичний вісник. № 4 (25), 2012. С. 138-142.
4. Селлин Г. Конфликт норм поведения. Социология преступности: (современные буржуазные теории). М. : Прогресс, 1966. С. 297-303.
5. Иншаков С. М. Криминология: учебник. М.: Юриспруденция, 2000. С. 131.
6. Подгурецкий А. Очерк социологии права. М.: Юрист, 1974. С. 54.
7. Мацкевич И. М. Криминальная субкультура. URL: <http://studopedia.org/10-166561.html> (дата звернення: 26.10.2020).
8. Юридична психологія: підручник / [Д. О. Александров, В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко та ін.]; за заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсєєва. Вид. 2-ге, доопр. і допов. К.: КНТ, 2008. С. 18.
9. Головкін Б. М. Про детермінацію злочинності. Часопис Київського університету права. 2020. № 1. С. 274-280. URL: http://kul.kiev.ua/images/A/Chasopis/CHAS20_1.pdf
10. Сметаніна Н. В. Наукові підходи до теорії злочинності у сучасній українській кримінології : монографія / за заг. ред. В. В. Голіни. Харків : Право, 2016. 192 с.

Науковий керівник: к.ю.н, ас. Н. В. Сметаніна